

Täysistunto

Tiistai 23.6.2020 klo 15.40—19.38

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 101/2020 vp

Valiokunnan mietintö StVM 17/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 17/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

19.16 **Markus Lohi kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Esittelen tässä hyvin tiiviisti sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön asiasta. Tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi covid-19-epidemian aiheuttaneen koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavasta tietojärjestelmästä koronavirukselle mahdollisesti altistuneiden tavoittamiseksi. Kansankielellä puhutaan siis koronaäpistä eli mobiilisovelluksesta, jolla tartunnalle altistuneet tavoitettaisiin. Tavoitteena on, että väestölle tarjotun mobiilisovelluksen avulla henkilö voi itse osallistua... [Hälinää]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Lohi, hetkinen. — Pyydän salissa hiljaisuutta. Täällä puhutaan asiaa. — Edustaja Lohi, olkaa hyvä.

Arvoisa puhemies! Tavoitteena on siis, että väestölle tarjotun mobiilisovelluksen avulla henkilö voi itse osallistua koronaviruksen leviämisen estämiseen. Mobiilisovelluksella katsotaan voitavan tehostaa testaa, jäljitä, eristä ja hoida -mallin toimintaa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää mobiilisovelluksen käyttöönottoa ja ehdotettuja sääntömuutoksia tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen hyväksymistä eräin, erityisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoon perustuvien muutoksin, jotka ilmenevät tarkemmin valiokunnan mietinnön yksityiskohtaisista perusteluista. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että eduskunta hyväksyy yhden lausuman.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että sovelluksen on oltava riittävän kattavasti väestön käytössä, jotta siitä on väestötasolla hyötyä. Eri väestöosien mahdollisuudet sovelluksen käyttöön vaihtelevat valiokunnan käsityksen mukaan käytännössä paljon niin tarvittavien mobiililaitteiden kuin tiedollisten valmiuksienkin puolesta. Erityisesti sovelluksen käyttöönotto iäkkäiden riskiryhmään kuuluvien piirissä saattaa jäädä vähäiseksi. Valiokunta korostaa sitä hallituksen esityksessäkin mainittua seikkaa, että sovelluksen käytön tulee olla yksinkertaista ja että sovellusta ladattaessa informointi tietojen käsittelystä tulisi laatia selkokielellä eri väestöryhmät huomioon ottaen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2020 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta, joka antoi sosiaali- ja terveysvaliokunnalle lausunnon asiasta, pitää tärkeänä, että jatkossa seurataan aktiivisesti eri maiden kehitystä ja eri jäsenvaltioiden sovellusten yhteentoimivuuteen liittyvää valmistelua. Sosiaali- ja terveysvaliokunta korostaa tätä näkökohtaa ja ehdottaa, että eduskunta hyväksyy liikenne- ja viestintävaliokunnan lausuntoon sisältyvän lausuman valtioneuvoston seurantavelvollisuudesta.

Lausuma kuuluu seuraavasti: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa mobiilisolvelluksen ja taustajärjestelmän kehittämistä ja toimivuutta erittäin tiiviisti, erityisesti yksityisyydensuojan ja tietoturvan toteutumisen kannalta, ja ylläpitää valmiuden tarvittaessa nopeisiin sääntelyn tai järjestelmätason muutoksiin. Valtioneuvoston tulee antaa asiasta selvitys eduskunnalle viimeistään syysistuntokaudella 2021.”

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietintö on yksimielinen.

19.19 Suna Kymäläinen sd: Arvoisa herra puhemies! Kiitoksia sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtaja Lohelle hyvästä esittelystä tämän koronajäljityssovelluksen osalta.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssä olevan esityksen mukaisesti mobiiliteknologiaa pyritään käyttämään hyödyksi myös koronaviruksen tartuntaketjujen selvittämiseen. Terveystien ja hyvinvoinnin laitoksen tarjoama mobiilisolvellus ja sen taustajärjestelmä voisivat tuoda merkittävän lisän terveydenhuollon toimintayksiköissä tehtävälle jäljitystyölle ja auttaa katkaisemaan tartuntaketjuja nopeammin. Keskityn liikenne- ja viestintävaliokunnan puheenjohtajana nyt lähinnä viestintäsektorin huomioihin.

On kuitenkin syytä kiinnittää huomiota riskeihin, joita tällainen uudenlainen kansalaisten tietoja keräävä ja käsittelevä tietojärjestelmä tuo mukanaan. Kuten liikenne- ja viestintävaliokunta on lausunnossaan painottanut, järjestelmän tietoturvallisuudesta huolehtiminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä käsiteltävät tiedot ovat osittain arkaluonteisia, vaikka yksittäiset henkilöt eivät järjestelmän tallentamista tiedoista olisikaan tunnistettavissa. Mobiilijärjestelmästä saadaan toivottuja hyötyjä vain, jos tarpeeksi suuri osa kansalaisista alkaa käyttää sovellusta. Tämä edellyttää, että kansalaiset luottavat järjestelmään sekä siihen, että heistä kerätään vain tarvittavia tietoja ja että kerätyt tiedot ovat järjestelmässä turvassa. Pidänkin hyvänä, että Kyberturvallisuuskeskus arvioi sovelluksen ja taustajärjestelmän tietoturvallisuutta ennen sovelluksen käyttöönottoa. Tälle täytyy myös varata riittävästi aikaa.

Kuten tässä edellä kuultiin sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtajalta, liikenne- ja viestintävaliokunta onkin lausunnossaan esittänyt sosiaali- ja terveysvaliokunnalle mietintöön sisällytettäväksi lausumaehdotuksen, jossa edellytetään valtioneuvoston seuraavan mobiilisolvelluksen ja taustajärjestelmän kehittämistä ja toimivuutta tiiviisti erityisesti yksityisyydensuojan ja tietoturvan kannalta.

Arvoisa puhemies! Asiantuntijakuulemisissa liikenne- ja viestintävaliokunnan huomio kiinnittyi yksityisyydensuojan ja tietoturvan lisäksi ennen kaikkea avoimen lähdekoodin merkitykseen. Järjestelmän lähdekoodin avoin julkaiseminen kaikilta niiltä osin kuin siitä ei ole tietoturvan kannalta haittaa on erittäin tärkeää, jotta järjestelmän toimintaa voidaan arvioida riippumattomasti. Onkin hyvä, että esittelevän ministeriön mukaan näin aiotaan toimia.

Arvoisa puhemies! Euroopan komissio on antanut suosituksen mobiiliteknologian hyödyntämisestä covid-19-kriisissä, ja vastaavanlaisia bluetooth-yhteyttä hyödyntäviä jäljityssovelluksia kehitetään parhaillaan useissa maissa ympäri Eurooppaa ja myös laajemmin maailmassa. Mobiilijärjestelmää kehitettäessä onkin syytä huolehtia siitä, että eri mai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2020 vp

den sovellukset toimisivat mahdollisimman hyvin yhteen erityisesti EU-tasolla, kun ihmiset alkavat jälleen yhä enemmän liikkua valtioiden rajojen yli, jotta sovelluksesta saadaan paras mahdollinen hyöty.

19.23 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Käsittelyssä on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö, ja tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi koronaepidemian aiheuttaneen koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavasta tietojärjestelmästä koronavirukselle mahdollisesti altistuneiden tavoittamiseksi. Tavoitteena on, että väestölle tarjottu mobiilisovelluksen avulla henkilö voi itse osallistua koronaviruksen leviämisen estämiseen, eli tämän mobiilisovelluksen tarkoituksena on testata, jäljiltä, eristä, hoida -mallin toiminnan korostaminen.

Arvoisa puhemies! Kuka olisi uskonut, miten valtavia harppauksia olemme koronavirusepidemian aikana joutuneet ottamaan. On ollut etäkoulut, on ollut etätö ja nyt tulee mobiiliteknologia ja tällainen äppi, jonka avulla yritämme ennaltaehkäistä koronavirusepidemian leviämistä, koska huolestuttavasti kyllä on mielessä, että syksyllä ja talvella saamme uuden aallon ja joudumme miettimään kaikki mahdolliset keinot, miten epidemiaa voimme ennaltaehkäistä. Mutta on erittäin tärkeää, että ihmisten tietoturvasuhteesta huolehditaan, koska tämä äppi tallentaa kansalaisten tietoja. On erittäin tärkeää myös, että kustannuksia, joita muun muassa tästä mobiilisovelluksesta mahdollisesti aiheutuu esimerkiksi yhteiskunnalle, kun näitä ollaan tekemässä, seurataan tarkasti, että tiedämme, mitä saamme ja mistä me maksamme, eli seuranta tarvitaan.

No, sitten tämän mobiilisovelluksen hyödyn mittaamisesta. Sehän riippuu siitä, kuinka moni ihminen tämän mobiilisovelluksen ottaa käyttöönsä, löytyykö henkilöiltä laitteita ja luottavatko he siihen, että laitetta voi käyttää. On myös huolestuttavaa, että päinvastoin voi syntyä sellaisia ajatuksia, että ihmiset pelkäävät, että heitä stalkataan ja kytätään ja he eivät missään nimessä halua ottaa tällaista mobiilisovellusta käyttöön. Erityinen osa on myös ne ihmiset, joilla ei ole valmiuksia eikä ole älykännyköitä ottaa tällaista sovellusta käyttöön, saati että osaisivat sitä käyttää. Esimerkiksi ikäihmiset eivät välttämättä pysy tämän teknologisen kehityksen mukana, ja siksi on erittäin tärkeää, että näillä sovelluksilla ei korvata sitä perinteistä menetelmää päästä testeihin ja ryhtyä jäljittämään ja sitten myös eristämään ja hoitamaan ihmisiä, eli säilytetään myös testit. Varmasti, jos uusi aalto tulee syksyllä, ja niin kuin todennäköisesti tulee, entistä enemmän testauskapasiteettia tulemme tarvitsemaan, ja on hyvä, että valmistaudutaan siihen hyvissä ajoin, ja varmasti näin myös tehdään, kuten myös, että on sitten hoitajia ja hoitopaikkoja, tehohoitopaikkoja ja kaikkea muutakin tarjolla, ei ainoastaan pelkkää äppiä. — Kiitos.

19.26 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan puheenjohtaja Lohen referoimassa mietinnössä ja liikennevaltiokunnan puheenjohtaja Kymäläisen referoimassa lausunnossa oli pitkälti sama huoli, ja niitä täydensi osaltaan äskettäin myös edustaja Juvonen puheenvuorossaan. Me pystymme tekemään juridiikan tälle uudistukselle, sitä hän me juuri nyt olemme tekemässä. Uskon myös, että tekniikka löytyy, koska kansainvälisiä esimerkkejäkin on. Mutta se suurin haaste tulee olemaan se, miten tämä käytännössä saadaan — käytän tätä muodikasta sanaa — jalkautettua, koska tässä on juuri tämä asia, että meillä on paljon väestöryhmiä, jotka saattavat vierastaa tällaista, ja tämä perustuu kuitenkin vapaaehtoisuuteen. Ikäihmiset ovat tässä haaste. Eli me tulemme todella sitten, kun meillä on tekniikka olemassa, ennennäkemättömän haasteen eteen, että saadaan tämä käy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2020 vp

tännössä pelaamaan, jotta me saamme sen hyödyn, mitä kuluja tähän uhratut mahdolliset voimavarat sitten ovatkin aiheuttaneet. Tämän huolen halusin tässä tuoda — en ollenkaan jälkiviisautta ajatellen tai mitään muuta, mutta uskon, että tämä haaste on se suurin tässä.

19.27 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi covid-19-epidemian aiheuttaneen koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavasta tietojärjestelmästä koronavirukselle mahdollisesti altistuneiden tavoittamiseksi käyttämällä mahdollista sovellusta. Tavoitteena on, että voitaisiin tämän mobiilisovelluksen avulla tehostaa testaa, jäljitä, eristä ja hoida -mallin toimintaa.

Tällä hetkellä koronatilanne Suomessa on rauhallinen, ja tällä lakiesityksellä varmasti suunnitellaan mahdolliseen toiseen aaltoon varautumista. Mikäli sellainen tulee, niin on tietenkin tarpeen ottaa käyttöön kaikki ne keinot, mitkä meillä otettavissa ovat, jotta me pystymme jäljittämään tartunnalle altistuneita mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti niin, että saadaan heidät kiinni ja ohjattua sitten jatkohoitoon ja tutkimuksiin.

Täällä nousikin esille tietoturvallisuus ja yksityisyys, jotka ovat lähtökohtana tietenkin, että tällainen sovellus voidaan ottaa käyttöön, ja niistä on tarpeen huolehtia. Käytännössä myös se, että se on vapaaehtoinen, on ainakin tässä vaiheessa nyt välttämätöntä, jotta sellainen voidaan ottaa käyttöarsenaaliin huomioiden se, että vaikka ne olisivat tunnistamattomia tietoja, ei voida kuitenkaan niin varmoja siitä olla, niin että siinä voi olla riskejä. Tästä pitää huolehtia.

Sitten on huomioitava, että mikäli tämä olisi laajemmassa käytössä, niin tämä aiheuttaa toki sitten lisätyötä. Silloin tulee enemmän tietoon altistuneita, ja se aiheuttaa kunnille ja sairaanhoitopiireille lisätyökuormaa tässä jäljitystyössä ja niissä arvioinneissa ja hoitoonohjauksissa. Siihen pitää kunnissa varautua.

Tämä lakiesityshän on tarkoitettu väliaikaiseksi, tulemaan voimaan elokuun lopusta, ja se olisi voimassa maaliskuun loppuun 2021. Harmillista on, että tämä tulisi käyttöön vasta elokuun lopussa. Kun ajatellaan, että koulut alkavat elokuun puolessavälissä ja monet palavat etätöistä fyysisiin töihin elokuun puolessavälissä, olisi ollut hyvä, että se olisi ollut jo silloin käytössä. Mutta pääasia joka tapauksessa on, että mikäli mahdollinen toinen aalto tulee, niin se saataisiin siinä vaiheessa laajalti käyttöön ja mahdollisimman monen ihmisen puhelimeen [Puhemies koputtaa] ladattavaksi.

19.31 Anna-Kaisa Ikonen kok: Arvoisa puhemies! Tervehdin tätä koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavaa tietojärjestelmää ilolla. Sillä on tärkeä rooli testaa, jäljitä, eristä, hoida -mallin tukena. Mobiilisovellus on maksuton ja vapaaehtoinen, mikä on tässä tilanteessa perusteltua. Toisaalta kun tiedetään, että sovelluksen on oltava riittävän laajasti käytössä, jotta siitä olisi hyötyä, niin vapaaehtoisuudesta huolimatta sen käyttöön on kannustettava eri tavoin. Sen luotettavuudesta ja tietosuojasta on huolehdittava ja sen käytettävyyteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Onneksi Suomessa on korkeaa osaamista mobiiliteknologiasta ja käytettävyydestä, ja uskon, että täällä varmasti ratkaisuja löydetään.

Lisäksi tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä eri maiden järjestelmien yhteentoimivuuden varmistamiseksi, jotta ihmisten liikkuvuuden lisääntyessä jäljitys saadaan ulotettua myöskin mahdollisiin kansainvälisiin altistumisiin. Juuri tällä hetkellä meillä Suomen tartuntatilanne on varsin hyvä, ja toivotaan, että se tällaisena pysyy, mutta samaan aikaan me kuulemme huolestuttavia uutisia nimenomaan maailmalla tautitilanteesta, ja siinä mielessä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2020 vp

tämä kansainvälinen ulottuvuus on erityisessä arvossa tämän toisen aallon ennaltaehkäisyksi.

Mutta kiitoksia, tämä on tärkeä esitys.

19.32 Mari Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Hienoa, että saamme käyttöön mobiili-sovelluksen, ja toivottavasti saamme sen käyttöön mahdollisimman pian. Nyt kun vielä tautitilanne on hyvällä tasolla Suomessa, meillä on aikaa varautua siihen, jos tauti uudelleen alkaa levitä isommin väestön keskuudessa, mikä on myös aivan mahdollinen skenario. Tällä hetkellä, kun nyt rajoituksia on purettu, on hyvä aika kehittää suunnitelma seuraavan vuoden osalta ja erilaisia vaihtoehtoja, miten me tulemme toimimaan, jos tautitilanne uudelleen kasvaa.

Siihen haluaisin kiinnittää huomiota, että on arvioitu, että sovelluksen on oltava riittävän kattavasti väestön käytössä, jotta siitä on väestötasolla hyötyä. Eräissä asiantuntija-arvioissa on kuitenkin tuotu esiin, että sovelluksesta voi olla hyötyä, vaikka sen olisi ladannut paljon vähempikin määrä ihmisiä. Mehän tiedämme, että nyt tälläkin hetkellä tauti leviää myös paikallisesti, esimerkiksi Pohjois-Ruotsissa tietyssä kunnassa tai tietyissä kunnissa, ja voitaisiin arvioida, että tällaisessa tilanteessa hyvinkin paikallinen sovelluksen käyttöönotto saattaisi olla apuna epidemian taltuttamisessa ja tartuntaketjujen jäljittämässä. Voidaanhan jopa ajatella esimerkkinä, että täällä eduskunnassa meillä olisi käytössä tämä sovellus, jolla me voisimme meidän työyhteisömme osalta tietää jo paremmin, jos tauti alkaa levitä. Esimerkkejä löytyy monia muitakin. Eli ehkä tätä pitäisi punnita vielä uudelleen, minkälaista viestiä lähetetään siitä, kuinka hyödyllinen sovellus on, jos on niin, että se pienempikin käyttäjämäärä itse asiassa on hyödyllinen. Itse pelkään sitä, että tässä ikään kuin todetaan, että no, ei tullutkaan käyttäjiä riittävästi ja sovelluksesta ei olisi riittävästi hyötyä, mikä ei välttämättä ole näin.

Nythan tässä on myös mahdollisuus kerätä tietoa tartuntojen leviämisestä paljon tarkemmin ja jakaa sitä — ei tietenkään henkilötietoja, mutta tietoa siitä, missä epidemia liikkuu, kun näitä tietoja aletaan kerätä laajemmin syksyllä. Silloin me voimme paljon paremmin kohdistaa erilaisia toimenpiteitä, paljon paikallisempia mahdollisia rajoitustoimenpiteitä kuin nyt on jouduttu tekemään.

19.35 Atte Harjanne vihr: Arvoisa puhemies! Ajattelin itsekin tässä muutaman sanan sanoa, kun olen tämän mobiiliäpin, koronaäpin, puolesta täällä aikaisemmin puhunut ja koettanut vaikuttaa.

On hienoa, että tämä esitys täällä nyt on, ja tervehdin sitä ilolla. On hyvä, että tässä on juuri ne elementit, mitkä pitääkin. Se on vapaaehtoinen, se kunnioittaa yksityisyydensuojaa, ja tietoturvasta pidetään huolta. Tältä pohjalta valiokunnan lausumaehdotus on myös hyvä ja erinomainen, eli ajatus tästä seuraamisesta ja siitä, että kyetään tarvittaessa sitten puuttumaan, jos sääntelyä tarvitsee vielä rukata.

Aikataulullisesti varmaan, kuten monessa muussakin koronakeskustelussa täällä tulee aina esiin, olisiko tämä voinut olla nopeampi tai pikaisempi ja näin, mutta tärkeintä on, että kun tämä tehdään, niin se tehdään hyvin ja kunnolla, ja hyvä että tämä käyttöön tulee.

Edustaja Holopainen puhui tässä hyvin, että tämä joka tapauksessa vahvistaa tätä testaa ja jäljitä -työtä, jonka onnistuminen on kriittistä sille, että epidemia saadaan pidettyä kurissa, jos ja kenties kun uusia tartuntaryppäitä jossain vaiheessa ilmaantuu. Eli hyvin tärkeä työkalu, ja mitä useampi tätä käyttää, toki sen parempi, mutta vaikka käyttäjämäärässä ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2020 vp

johonkin maagiseen prosenttiin päästäisikään, niin totta kai tämä edesauttaa testaus- ja jäljitystyötä.

Ennen kaikkea hyvä, että tämä nyt tämän talon puolesta saadaan kuntoon, ja kuten täällä taisi useampikin jo mainita, on erittäin tärkeätä, että sitten itse sovellus on helppokäyttöinen ja siitä viestitään hyvin, jotta se käytännön toteutus onnistuu niin kuin tässä on nyt lait säädetty kuntoon.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 101/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.